

Ylistyslaulu vakamoi,
Ja korkealle, taivaan siniin asti
Nyt "rauhaa ... työtä ... leipää!" soi.

Näin valoisat ovat Ada Negrin tulevaisuuden toiveet. Hänelle itsellekin koitti iloisempi tulevaisuus. Eräs ylhäinen nainen hankki hänelle vuotuisen kirjailijapalkkion ja toimitti hänelle opettajattarenpaikan eräässä seminaarissa, jossa hän oppilaittensa epäjumalana toimi siksi, kunnes meni naimisiin vuonna 1896.

Ada Negri on epäilemättä suuri runoilija. Mutta hän ei ole suuri runoilija vaan tavallisessa merkityksessä; hän on suuri tietäjä, jonka katse ulottuu kauas tulevaisuuteen ja selvästi viittaa tuleviin onnellisempiin oloihin. Hän on proletaariaatin, köyhälistön runoilija, niinkuin englantilainen Morris, amerikalainen Lowell, tanskalainen Owerbye, saksalaiset Henckell ja Holz, ranskalainen Béranger — hän laulaa ihmeen kauniisti ja todenperäisesti sen suruja ja tulevaisuudentoiveita, sen tunteita ja tuskia, hän on työväenaatteen esitaistelijoita, hän on enemmän kuin moni muu kansansa ja ihmiskunnan suuri ylevämielinen herättäjä ja yksi neljännen säädyn suurimpia ja jaloimpia runoilijajanoja.

Työväen kysymyksiä IV 1902.

ANATOLE FRANCE

Kun minä syksyllä v. 1906 oleskelin pari kuukautta Pariisissa tutkimassa Ranskan monessa suhteessa huomattavia kouluoloja, oli tapani jostakin kioskista ostaa päivän lehtiä, joita sitte menin lukemaan miellyttävässä Louxembourg puistossa. Silloin pisti kerran silmiini Jauresin Lehdessä L'Humanite (Ihmisyys) eräs Ranskan nykyään epäilemättä suurimman kirjailijan, Anatole Francen kirjoitus, jossa hän muun muassa väittää vastaukseksi niille, jotka luulivat, että hänen sosialisminsa olisi laimentunut — se oli vuosi sen perästä

kuin "Valkoisella kivellä" oli ilmestynyt — että hän päinvastoin yhä enemmän oli tullut vakuutetuksi sosialismin oikeudesta. Siis päinvastoin kuin G. Hauptmann, O. Nilsson y. m. m. toisarvoiset suuruudet. Tämä väite painui syvästi mieleeni ja minä kiinnyin yhä lujemmin A. France'en.

Kuka on tämä Anatole France oikeastaan ja mitä esittää tuo Ranskan suuri kynäniekka sosiaalisesta kehityksestä?

Hänestä itsestä tiedämme sangen vähän.

Hän syntyi Pariisissa 1844. Isä oli joku noita "bouguinisteja", jotka varsinkin pitkin Seinejoen rantoja myyskentelivät vanhoja kirjoja, — tuota ammattikuntaa, joka Pariisin maailman kaupungille on niin tyyppillistä. Poika peri nähtävästi isältä taipumuksen ja rakkauden kirjoihin ja hän hankkikin, käytyään hengenlyseon läpi, suuren tietomäärän, joka hänen kaunokirjallisissa tuotteissaan loistaa esille, välistä liiankin selvästi (oppineissa motoissa y. m.). Itsestään hän on antanut muutamia tietoja, epäsuorasti kirjassa "Livre de mon ami", mutta suoranaisestikin. Niin esim. eräessä juhlapuheessa "kommunistisen kirjapainon" vihkiäisissä 12/5 1901, jossa tilaisuudessa hän kertoo, mitenkä hän sai kantaa käsikirjotuksia kirjapainoon ja mitenkä "korjasi muitten korehtuuria ennenkuin pääsi korjaamaan omiaan." Aina kun näki jonkun vanhan pergamenttikirjan, valtasi hänet jo nuoruudessa pyhä innostus.

A. France'n henkinen opettaja on ollut ennen muuta tunnettu ranskalainen suurmies tieteen alalla, E. Renan. Georg Brandes, joka tästä miehestä on antanut sattuvan kuvauksen (Brandesin koot, teoks. VII, siv. 1—52), kuvaa, mitenkä silmiinpistäväenä piirteenä hänessä oli etenkin skeptisismi, epäily ja tämän epäilyn johdonmukaisena seurauksena iva, joka ilmenee ihmiskunnan halveksimisessa, mutta samalla ivana, joka on yhdistetty jonkunlaiseen suopeuteen ihmiskuntaa kohtaan. Renan on lausunut, että "me olemme velvollisia harjoittamaan kunnollisuutta velvollisuutena, mut-

ta persoonallisesti saamme sen yhteydessä myös harjoittaa ivaa”. Sillä “useimmat ihmiset”, kertoo Brandes Renanin kerran lausuneen hänelle, “eivät ole yhtään ihmisiä, vaan apinoita”, mutta tämän hän lausui hänelle ilman vihaa. Silloin juohtuivat Brandesin mieleen Gueruzez'en sanat: “Edistyneempi ikä halveksii suvaitsevaisuudella.”

Ja juuri nämä samat ominaisuudet käyvät punaisena lankana A. Francen koko kirjailijatoimen läpi, vaikka eri aikoina eri tavalla. Hän on itse kerran lausunut: “Kun epäilen kaikkea, ainakaan ei tarvitse mitään kieltää”, ja tämä epäilyksen henki ilmenee ehkä selvemmin apotti Coignardin elämäkerrassa samoinkuin ihmisten ja maailman halveksiminen.

Mutta Francen suvaitsevaisuus on tavattavissa jo tässä teoksessa jonkunlaisena myötätuntoisuutena ihmisiä kohtaan, joka meidät sovittaa sen varsinaisen huumorin puutteen kanssa, joka myöskin pistää silmiin A. Francen teoksissa. Sillä huumori on oikeastaan puhdasta myötätuntoisuutta kanssaihmiä kohtaan, vaikka se itkun asemasta asettaa herttaisen naurun. Mutta iva ei milloinkaan synnytä oikeata entusiasmia, innostumista mihinkään, ja tätä tunnetta ei olekaan löydetävissä A. Francen elämän toiminnassa.

Mutta sitä enemmän huomaamme tuon pessimismin läpi pyrkimyksen teroittamaan mieliin elämän nautintoa ja elämäniloa, missä sitä vain on saatavissa. Eräässä puheessa, jonka hän 21—11—1899 piti kansanyliopiston vihkiäisissä hän lausuu suoraan ja peittelemättä: “Meidän aistimme, meidän elimemme, meidän fyysillinen ja siveellinen luontomme, koko meidän olentomme neuvoo meitä hakemaan onnea maan päällä. Se on kyllä vaikea löytää. Mutta älkäämme sitä paetko. Älkäämme pelätkö iloa; ja kun kaunis muoto tahi hymyilevä ajatus tarjoo meille ilon, älkäämme hylätkö sitä.”

Luonnollista on, ettei France näin ollen antanut suurtakaan arvoa haudantakaiselle elämälle ja jumaluudelle. Kun presidentti Cassignol, kertoo hän, haudattiin, sanoi hra Bergeret: Confucion oppilas kysyi

oppi-isältään, mitenkä pitäisi palvella kuolleitten henkiä ja siihen vastasi mestari: "Kun ihminen ei vielä voi palvella ihmiskuntaa, kuinka voisi hän palvella henkiä" ja kun oppilas taas kysyi, mitä kuolema oli, sai hän vastauksen: "Kun ei tiedetä, mitä on elämä, kuinka voisi selittää kuolemaa." Mutta tohtori Tornerol selitti, että onnettomat ilman kuolemattomuuden aatteita eivät tyytyisi kohtaloonsa ja helvetin pelko on yhteiskunnallisissa asioissa sangen hyödyllinen ja uskonnolliset aatteet ovat siveellisyyden tukena. Itse tohtori kuitenkin ei luullut tarvitsevansa uskontoa ollaksensa kunnan mies. Hra Bergeret taas arveli, että uskonnon siveellinen vaikutus on sangen epäilyksen alainen, "kun näkee, että kristillisten kansojen historia on kudos sodista, verilöylyistä ja murhista." Ja viimeisessä suuressa teoksessaan "Pingviinien saari", esittää France munkki Marbodin alasastumisen manalaan siellä tava-takseen Vergilion, kuuluisan roomalaisen runoilijan. Marbod kysyy tältä, eikö "Se, joka hallitsee tuolla ylhäällä" ole kutsunut Vergiliota taivaaseen. V. myöntää tämän, mutta hän oli kieltäytynyt. Ja hän esittää Marbodille syyt tähän kieltäytymiseen; hän on aivan toista maata kuin kristityt: m. m. ei hän mitenkään voi hyväksyä asketismia, joka on rikollisuutta luontoa kohtaan, elämänilon kieltämistä. Ja lihan kuolettamisen hulluutta hän on saarnannut monessa muussa teoksessa, esim. Thais. Ja hän lausuu työväelle: "Pitkä uskonnollinen perintötieto, joka meitä vielä painostaa, opettaa meille itsekieltäytymistä, kärsimystä ja tuskaa toivottavina hyveinä. Mikä petos! Se on sanoa kansalle, että sen täytyy kärsiä tässä maailmassa ollakseen onnellinen toisessa ja että on saatava heistä kurja resignatiooni kaiken sorron ja kaiken vääryyden suhteen. Älkää kuulko pappeja, jotka opettavat, että kärsimys on jotain oivallista. Se on ilo, joka on hyvä!" An. France väittää siis suoraan, että nykyinen uskonto ei ole muuta kuin ase, jolla pidetään köyhälistöä yhteiskunnallisessa alennustilassa.

Sylvestre Bonnard — ensimmäinen kirja, joka teki Francen kuuluisaksi — ja Jean Servien käsittelevät sitä aatetta, että elämän varsinainen tarkoitus ei ole uneksiminen epäkäytännöllisissä toimissa, vaan käytännöllisyys, elämän todellisuus. France kuvaa tässä omaa elämän uraansa, omaa heräämistänsä. Se oli tosiaan eräs Ranskan koko kehitykseen syvästi vaikuttava tapaus, joka herätti hänetkin todelliseen elämään ja sen todellisiin vaatimuksiin. Zola heitti vallanpitäjiä vastaan tunnetun "J'accuse" (minä syytän), oikeutetun syytöksen, että nämä pönkittääksensä omaa valtaansa, olivat syyttömän tuominneet. Tämä oli liian vahvaa Francenkin skeptilliselle välinpitämättömyydelle ja ylenkatseelle. Ja hän asettui päättäväisesti vastusjansa Zolan asetoveriksi.

Tunnettua on, mitenkä tuo klerikaalinen partiojoukko, nationalistit ja antisemistit käyttivät mustissa aikeissaan isänmaallisuutta ja juutalaisvihaa tekosyynä pönkittääkseen horjuvaa valtaansa. Siinähan Ranska on ollut esikuvana itäisille valloille. Mutta A. France kävi ankarasti heidän kimppuunsa. Hän ruoski oivallisesti tuota väärää isänmaallisuutta esittämällä erään herrojen Pannetonin ja Bergeretin vuorokeskustelun. Professori Bergeret koetti selvittää, että, koska kaikki on muuttuvaista tässä maailmassa on sotajoukkokin muutoksen alainen ja että sosialistien ehdotus miliisijärjestelmän käytäntöön asettamisesta yksinomaan maan puolustukseksi on otettava tutkittavaksi. Mutta hra Panneton ei tahdo kuulla siitä, että kosketellaan sotajoukkoa: "Kun puhutaan armeijasta, en tahdo mitään kuulla ... Maakunnan viimeisessä yleiskokouksessa, jossa olin esimiehenä, nostivat radikaalit ja sosialistit kysymyksen kahden vuoden palvelusajasta. Minä nousin pystyyn tätä epäisänmaallista ehdotusta vastaan. Minun oli helppo osoittaa, että kahden vuoden palvelusaika olisi armeijan perikato. Ei saa kunnollista jalkamiestä kahdessa vuodessa, saatikka sitten ratsumiehen. Niitä, jotka vaativat kahden vuoden palvelusai-kaa, te ehkä kutsutte uudistajiksi; minä kutsun niitä

mullistajiksi." Mutta kun nyt puhe kääntyi Dreyfus asiaan, katkasi hra Panneton sen äkkiä ja kysyi B:in neuvoa, mitenkä hän saisi poikansa Adhemarin vapaaksi pitkästä sotapalveluksesta. "Yhden vuoden sotapalvelus on jo kovin paljon. Kolme vuotta olisi todellinen onnettomuus." Hra B. koettaa — purevalla ivala — ehdottaa jos jotakin — vihdoin madagaskarinkielen tutkintoa! — aseman pelastamiseksi. A. France uskoo, että vihdoin yleinen rauha saavutetaan siten, että kansalliskiihko lisää sotajoukkojen suuruuden: vihdoin "ne nielevät kansakunnat kokonaan." Mutta todellinen kansallisuustunne on se, sanoo France, jonka Renan on määritellyt: "Se, joka ihmisistä muodostaa kansan, se on niitten suurten tekojen muisto, jotka he ovat yhdessä toimittaneet ja harrastus uusia suorittaa." Francesta se muuten oli sama, mitä rotua kansan jäsenet olivat. "Älkäämme kysykö", hän lausuu nimenomaan antisemitismista, "onko hän juutalainen vai kristitty, vaan onko hän kunnan mies ja maallensa hyödyllinen."

France oli lähtenyt ivasta. "Iva, jota minä käytän, ei suinkaan ole julma. Se ei pilkkaa rakkautta eikä kauneutta. Se on lauhkea ja hyväntahtoinen. Sen nauru viihdyttää vihan ja opettaa meitä tekemään pilaa huonoista ja narrimaisista ihmisistä ja ilman sitä me ehkä olisimme niin heikkoja, että me heitä vihaisimme." France ei vihannut ihmisiä, hän tunsi, kuten jo sanottu, myötätuntoisuutta heitä kohtaan. Tämä iva ja tämä myötätuntoisuus kohdistuivat ensin ihmiskuntaa kohtaan yleisesti, mutta myöhemmin saivat ne hiukan muutetun ja selvemmän suunnan. Iva kääntyi nimenomaan niitä vastaan, jotka sorsivat ja vainosivat pääoman avulla muita kansalaisia ja myötätuntoisuus kohdistui yksinomaan niihin, jotka olivat sarron ja riiston alaisia. Anatole France oli muodostumaisillaan — sosialistiksi. Tämä tapahtui enemmän suoranaisesti teoksissa: "Ametistisormus" ja "Bergeret Pariisissa", myöhemmin "Crainquebille (lue kränkbij)", "Valkoisella kivellä" ja "Pingviinien saari".

Kaikissa näissä kaunokirjallisissa teoksissa käypi France ankaraa taistelua totuuden ja oikeuden puolesta — tietysti niinkuin hän ne käsittää — kaikkea tyhmyyttä ja nurinkurisuutta vastaan. Ja France on vakuutettu siitä, että hän kirjoillansa voi jotain vaikuttaa, sillä sana on mahtava ase. Kun prof. Bergeretin tytär kysyi isältään: "Isäni, kuinka saa vääryyden häviämään? Kuinka muuttaa maailman?" — niin tämä vastasi: "Lapseni, sanan kautta. Ei mikään ole mahtavampi kuin sana. Pätevien syitten ja ylevien ajatusten yhteys on side, jota ei voi repiä." Epäilemättä Bergeret on jossain määrin oikeassa. Tietysti jokainen marxilainen sosialisti tietää, että taloudelliset olot ovat mahtavampia kuin mitkä sanat tahansa ja edelliset kyllä määräävät asiain kulun, mutta jos sana käypi taloudellisten olojen viittaamaan suuntaan, on tällainen sana kyllä mahtava ase ja näitten olojen kehittäjä.

France koettaa monasti teroittaa mieleen, että oikeata myötätuntoisuutta kärsiviä kanssaihmisistä kohtaan ei suinkaan ole — hyväntekeväisyys. Tämä on pääaineena eräässä kertomuksessa "Conte pour commencer gaiement l'année". Eräs kuuluisan lehden perustaja vastaan ottaa kirjailija Marteaun työhuoneessaan. Hän pyytää, että tämä sepittäisi "kertomuksen, joka herättäisi rikkaissa sääliä köyhiä kohtaan" s. o. armeliaisuuteen. Mutta kirjailija vastaa, että köyhät eivät tarvitse armeliaisuutte, vaan oikeutta. Rikkaat antavat almuja ettei heidän tarvitsisi antaa enempää, "antavat vähän säilyttääkseen itsellensä paljon." Köyhän köyhyys ei ole almuilla parannettava, se on kerrassaan poistettava. Mutta kustantaja muistuttaa kertomuksesta. Sen voisi esim. aloittaa pienestä sutarista, josta hän sattumalta äsken oli teettänyt sievän värikuvan; tässä erään kreivin tytär antaa almuja kylmästä väri-sevälle sutaripojalle. M. lupaa jatkaa tästä. Kun poika oli saanut almun, hyppää hän tytön kaulaan ja painaa hänen poskelleen aivan pyöreän ja aivan mustan O. Tyttö ottaa suukoksen vastaan mielihyväl-

lä. Asema on hyvin liikuttava. Seuraavan päivän aamupuolella näkee tyttö, mitenkä sutaripoika kiipee uuninpiipusta sisään hänen huoneeseensa, kun hän vielä makasi valkoisessa sängyssään. Eivät huomaa isääkään, kun hän jonkun ajan perästä astuu huoneeseen. Yhdeksän kuukauden perästä täytyy tulla häät sutaripojan ja kreivintyttären välillä. Mies elää sutarina, vaimo myy rautauuneja a 18 fr. kapp. Kustanaja ei ole tyytyväinen. Mutta, arvelee tekijä, kertomus on siveellinen, se loppuu hyvin ja tyttöhan tuli paljoa onnellisemmaksi kuin ylimystön hengettömissä huvituksissa. Ja kun kustantaja ei huoli kertomuksesta, uhkaa hra M. julaista sen toisessa porvarilehdessä.

Näin purevasti ivaa France yläluokan hyväntekeväisyyttä.

Erittäin satuttava kuvaus on kerjäläinen Clopinel. Prof. B. ja hänen tyttärensä käyvät uudenvuoden päivänä kaupungilla. He tapaavat silloin vanhan Clopinelin, jolle prof. aina antoi jonkun rovon. Mutta ei hän tätä oikeastaan hyväksynyt. Oikeata hyväntekeväisyyttä on se, että jokainen voi "elää omasta työstään, eikä toisen työstä." Todellinen antaminen on siinä, että antaa työnsä, sielunsa, älynä" esim. kun Michael Angelo maalasi sikstiniläisen kappelin. "Ja tämä suuremoinen koko itsensä uhraus kaikille ihmisille rikastuttaa antajaa yhtä paljon kuin yhteisöä." Ja kun tytär epäilee, voisiko isä työskennellä tuon vanhan juopon Clopinelin edestä, joka vain haisee alkoholilta, vastaa isä: "Semmoisena kun hän on, on hän meidän tekomme. Meidän kopeutemme on hänen isänsä; meidän väärytemme hänen äitinsä. Hän on vikojemme tulos." Ihmisten luonnollisiin viallisuuksiin ei enää saa lisätä niitä keinotekoisia vikoja, jotka johtuvat yhteiskunnallisesta tilasta." "Jokainen yhteiskunta, jonka jäsenet eivät enää vastaa tehtäviä, joita varten ne ovat luodut, ja jonka jäseniä ei ruokita sen mukaan kuin ne toimittavat työtä, kuolee. Suuret mullistukset ja epäjärjestykset käyvät tämän lopun edellä ja ilmoittavat sen tuloa." Mutta kaikki muutokset yhteiskunnallisella

alalla ovat hitaiset ja melkein huomaamattomat, kuten luonnossakin. Mutta muutos tulee varmaan.

Roupart, puuseppä, on toinen kansan syvistä riveistä otettu henkilö, jonka suuhun France panee omia kollektivistisia mielteitään. Hra Bergeret oli ottanut hänet tekemään muutamia korjauksia työhuoneessaan. B. rupesi juttelemaan työmiehen kanssa. Keskustelusta voipi melkein päätellä, että France on revisionisti, joka ei olisikaan sellaisesta miehestä kummallista kuul-la. Nikkari kertoo, mitenikä eräässä kokouksessa marxilainen toveri Fléchier oli väittänyt, että kaikki porvarit ovat yhtäläisiä (tässä sopii kuitenkin muistuttaa Kautskyn huomautuksesta, että itse Marxikaan ei mitenkään tämmöistä väitettä hyväksynyt) — sama se, jos ne ovat sivistyneitä tai sotilaallisia. Roupart ei voi yhtyä tähän mielipiteeseen. "Sen tähden, että minusta sosialismi, joka on totuus, samalla on oikeus ja hyvyys ...; että vääryyden vastustaminen on työskentelemistä meidän, proletaarien hyväksi, joita painavat kaikki vääryydet. Minun mielipiteeni mukaan kaikki, mikä on oikein, on sosialismin alkua." France ei ole ottanut huomioon, että juuri itse oikeus on määriteltävä, että se eri kansanluokissa on erilainen ja että se riippuu taloudellisista olosuhteista. Ja kun Roupart lisää: "Kun lait ovat oikeat, ovat ihmisetkin oikeat", niin se jo vivahtaa juristisocialismiin. Kun Roupart vihdoin on mennyt, puhuttelee B. koiraansa, joka sekä nikkarin tullessa että mennessä oli hyökännyt hänen kimppuunsa: "Sinä ihaillet raakaa väkivaltaa, koska luulet, että siinä on ratkaiseva valta ja koska et tiedä, että se nielee itsensä. Sinä et tiedä, että kaikki rautaromu ei kestä oikean aatteen edessä. Sinä et tiedä, että todellinen voima on viisaudessa ja että kansat vain sen kautta ovat suuria. Sinä et tiedä, että se, mikä muodostaa kansojen maineen, eivät ole tyhmät huudot julkisilla paikoilla, vaan ylevä aate, kätkeyty johonkin ullakkoon, joka kerran levitettynä maailmaan, muuttaa sen muodon. Et tiedä, että ne kunnioittavat isänmaa-

taan, jotka oikeuden edestä ovat kärsineet vankeutta, maanpakoa ja häväistystä. Sitä sinä et tiedä.”

Ja viisauden voimaa, ajatuksen valtavaa merkitystä saarnaa France aina lukuisissa puheissaan kansalle ennen muuta. “Väkivallan iskuista huolimatta se on ajatus, joka johtaa maailmaa, kuten kompassi myrskyssä osoittaa tien merimiehille.” “Kulkien hidasta kulkuaan vastusten läpi julkisen vallan ja yhteiskunnallisten voimien valloittamista kohti köyhälistö on kärsittänyt, että sen täytyy anastaa itsellensä tieteen ja ajatuksen mahtavat asteet.” “Se ihminen ei voi mitään, joka ei tiedä mitään.” Jos tiede jo ennen olisi laajemmalle levinnyt varsinaiseen kansaan, niin olisi paljon kärsimystä — roviot, uskonnolliset sodat y. m. — säästyneet ihmiskunnalta. Ja mitä paremmin köyhälistö tuntee kapitalismin salaisimpia komeroita, sitä paremmin voi se sitä vastustaa.” “Köyhälistön voitto on varma.” Ja se on ihmiskunnan voitto. Sillä “missä työmies on kurjassa asemassa, on koko kansa myös”, sanoi jo Diderot — Carlyle uudisti tämän väitteen. Ja tässä taistelussa on yleinen äänioikeus sangen mahdava ase, väittää France, kuten jo ennen varsinkin Lassalle.

Pienessä novellissa Crainquebille on A. France luonut erinomaisen kuvauksen nykyajan poliisivaltiosta. Aiheen on osaksi antanut L’Affaire, Dreyfus’in juttu — sen huomaa kyllä muutamista paikoista — mutta puhtaasti sosiaalinen pohja on ilmeinen. Cr. on köyhä vihannesten kaupustelija, ja sangen viattomasta syyttä hän joutuu tekemisiin poliisin kanssa, joka ei ymmärrä muuta kuin virkavaltaisuutta. Tosin hän ymmärtää vähän muutakin, nim. virkavaltansa tueksi valehdellakin, kun Cr. on oikeuden edessä syytettynä etenkin siitä, että olisi poliisille huutanut: “alas lahjarit.” Poliisi näet selittää sen väärin ja päällepänteeksi vielä aivan valheellisesti väittää, että eräs todistaja “Ambroise — Parén sairashuoneen ylilääkäri, kunnialegionan upseeri” myös olisi huudahtanut tällä tavoin. Cr. tuomitaan, joutuu vankeuteen, ja kun pää-

see vapauteen, on hän kadottanut koko ostajapiirinsä. Hän rupee juomaan ja on mennyt mies. Näin kasvat-
taa nykyinen yhteiskunta virkavaltansa ja nurinkurisen
järjestyksen nojalla heittiön miehestä, joka ei milloin-
kaan tahtonut rikkaa järjestystä, vaan ainoastaan kai-
kessa rauhassa myyskennellä vihanneksiaan.

Mutta samalla on tämä pikku kertomus letkaus
nykyiselle oikeudelle ja oikeudenkäynnille, jota Fran-
ce myöskin hyvin ivallisesti on erittäin käsitellyt kap-
paleessa: "Vanhurskaat tuomarit". Toinen näistä väit-
tää, että "laki on pysyväinen, järkymätön, koska se on
jumalasta lähtenyt ja se on käsitettävä aivan kirjaimen
mukaan". Toinen taas on sitä mieltä, että "laki on yh-
teiskunnallisen elämän luonnollisena tuloksena, ihmi-
sen tahto, joka muuttuu lakkaamatta ja oikeus, jota
ei säädetä myötätunnolla, on julminta vääryyttä". Sa-
maan suuntaan puhuvat sitte tuomarien — hevoset.

"Valkoisella kivellä" on se Francen teos, jossa il-
meisimmin lausutaan sosialistinen maailmankatsomus.
Se ei juuri ole mikään erittäin hauska kirja. Jossain
määrin se muistuttaa Morrisen "News from Nowhere",
vaikka tämä hauskuudessa ja taiteellisuudessa sen voit-
taa. Francekin luopi tulevaisuuden, semmoisena kuin
kertoja muka v. 2270 j. Kr. sen — unessa — näkee.
Monet seikat ovat sangen sattuvasti kuvatut. "Haagin
sovintotuomioistuim, joka perustettiin keskellä raakalai-
suuden aikaa, vaikutti sangen vähän rauhan ylläpitä-
miseksi. Mutta samaan aikaan luotiin toinen voimak-
kaampi laitos. Eri valtioitten parlamenteissa muodos-
tettiin edustajaryhmiä, jotka keskenään neuvottelivat
kansainvälisistä kysymyksistä. Kun heidän päätök-
sensä ilmaisivat yhä suurenevien vallitsijajoukkojen
rauhaa rakastavan tahdon... täytyi hallitusten ruveta
ottamaan huomioon kansojen tunteet." Kapitalismin val-
ta-aika hankki ihmiskunnalle arvaamattoman rikkauden
lähteet. Kokoomalla työläiset suuriin joukkoihin ja mo-
nistamalla niiden luvun loi se köyhälistön. Tekemällä
työläisistä suunnattoman valtion valtiossa, valmisti se
niitten vapautumista ja antoi niille keinoja vallan saa-

vuttamiseen." Se kuuluu melkein kuin lukisi Kommunistisen Manifestin. France ei oikein näy uskovan, että kaikki kehittyy ilman verenvuodatustakaan. "Ei ole olemassa mitään yhteiskunnallista etua, joka ei olisi maksanut verta ja kyyneleitä." Ja muuallakin kirjoituksissaan hän puhuu verenvuodatuksista. Mitään erikoisesti uutta ei "Valkoisella kivellä" sisällä. Francen rohkein väite lienee vapaan rakkauden puolustaminen, jossa hän yleensä näkyy olevan Bebelin kannalla.

Francen viimeinen yhteiskunnallinen teos, "Pingviinien saari", on vielä jyrkempi. Luokkavastakohtaisuus kasvaa kasvamistaan, vihdoin on vain jälellä miljardöörin ja kurjaliston joukot. Se on kurjistumisoppi kokonaan. Radiumi-pommit räjäyttävät vihdoin Pariisin maailmankaupungin ilmaan ja sen paikka on autio. Kirja on täynnä hyviä, oivallisia yksityiskohtia. Esim. esitys veroituksesta. Jokaisen jäsenen Pingviinien yhteiskunnassa piti maksaa vero varojensa mukaan yhteisiin tarpeisiin. Eräs rikas yhteiskunnan jäsen vakuuttaa kokouksessa, jossa veroituksesta keskustellaan, että hän, kuten tietysti kaikki pingviinit, on valmis luovuttamaan koko omaisuutensa aina paitaan asti yleishyödyllisiin tarkoituksiin. Mutta kun köyhät ovat riippuvaiset rikkaitten varoista, ei olisi yleishyödyllistä ottaa rikkailta paljon; sitä paitsi niitä on vähän eikä niiden ryöstäminen paljon tuottaisi. On siis veroitettava kaikki yhtäläisesti huolimatta heidän varallisuudestaan. Tämän ehdotus hyväksytään. Mutta aatelismies Greatauk tarttui miekkaansa ja sanoi: "Olen aatelismies, enkä maksa mitään, sillä se ei sovi aatelismiehelle."

Anatole France ei ole jättänyt ivaansa viimeisessäkään teoksessaan, mutta ehkä enemmän kuin missään muussa on hän siinä osoittanut, että hänen myötätuntoisuutensa köyhälistöä kohtaan on puhdas ja vilpiton; että hän todellakin varmasti odottaa, että tämä köyhälistö kerran tavalla tai toisella *koko ihmiskunnan siunaukseksi* pääsee voitolle. Victor Hugon 100-vuotisen muistopäivän juhlassa v. 1902 lausui hän kansan yli-

opistojen juhlassa: "Tämä ihanteellinen ja välttämätön vapaavaltio, se on teidän valmistettava, kiirehditävä sen tuloa taistelemalla kaikkialla itsekkäisyyttä ja väkivaltaa vastaan ja työskentelemällä lakkaamatta yhteiskunnallisen oikeuden ja todellisen vapauden puolesta."

Ja näiden viimemainittujen puolesta on Anatole Francekin itse miehekkäästi taistellut valtavalla älyllään ja suurilla luonnonlahjoillaan. Sillä hän on tosiaan, kuten tunnettu Jules Lemaitre on lausunut, "latinalaisen hengen kaunein kukka", "yksi vuosisadan koko älyllisen työn rikkaimmista tuotteista."

26—10—11.

FERDINAND FREILIGRATH

SAKSAN SUURIN POLIITTINEN RUNOILIJA*)

Eräs sosialistinen muistosanojen kirjoittaja on lausunut, että porvaristo on unohtanut Ferd. Freiligrathin, jonka suuria runollisia lahjoja se ei kerta voinut olla ihmettelemättä, ja että toiselta puolen luokkatietoinen köyhälistö ei vielä näytä antavan hänen töilleen niille kuuluvaa arvoa.

Oikeammin olisi kuitenkin sanottu, että porvaristo ei ole häntä unohtanut, mutta, mitä se on voinut, on arvostellut häntä väärin ja että pikemmin köyhälistö on unohtanut hänet senvuoksi, että hänen miehuusvuosiensa uraa-aukaseva voima ja korkea runollinen lento väsyneen vanhuuden päivinä laskivat niin paljon alemmaksi, — ilmiö, joka varmasti oli seurauksena monivuotisessa maanpaossa olleen vanhan väsyneen runoilijan halusta päästä lepoon ja rauhaan isänmaan syliin, jota hän todella lämpimästi ja hellästi rakasti.

Ja kuitenkin on epäilemättä väärin tuomita runoilijan, — niin, yleensä ihmisen töitä sen mukaan, mitä

*) Buchner: Freiligrath; II, 215.